

General Education Subject: Roles in and Challenges of Learning and Teaching Management in the 21st Century

Punpanit Changjun^{1*}

Received: April 7, 2024 **Revised:** June 19, 2024 **Accepted:** June 30, 2024

Abstract

In the current context of the Thai society entering the 21st century, rapid advances in media technology and swiftly changing social trends have significantly impacted the management and delivery of general education courses. This article aims to highlight the evolving role and importance of general education curricula from the past to the present. It considers the development of educational concepts up to the contemporary era, with particular focus on the critical turning point brought about by the COVID-19 pandemic. This situation presented new roles and challenges for higher education institutions to develop general education curricula that meet the needs of students, educational institutions, society, and the nation, amid the changes and upheavals of social trends. The study topic was analyzed by SWOT and five key dimensions were identified for considering the future development of general education courses in teaching and learning, as follows: 1) Diversity of Learners; 2) Technological Changes; 3) Adaptability of Teachers; 4) Community Integration; and 5) Administrative Management.

Keyword: General Education Subject; Role; Challenge; Learning and Teaching Management; 21st Century

¹ Freelance Academic Researcher

* Corresponding author e-mail: punpanit1811@gmail.com

วิชาศึกษาทั่วไป: บทบาทและความท้าทายของการจัดการการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

พนัสนิธ ช่างจันทร์¹*

รับบทความ: 7 เมษายน 2567 แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2567 รับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2567

บทคัดย่อ

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าทางสื่อเทคโนโลยี และกระแสสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป ในบทความนี้มุ่งให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีการพิจารณาจากแนวคิดที่พัฒนาการมาสู่ยุคปัจจุบัน จนกระทั่งถึงจุดเปลี่ยนสำคัญที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 นับเป็นบทบาทและความท้าทายใหม่ของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องหาหนทางในการพัฒนาหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปให้ตอบโจทย์ต่อผู้เรียน สถานศึกษา สังคม ตลอดจนประเทศชาติ ในขณะที่ยังคงต้องสามารถอ้างอิงถึงอัตลักษณ์ของสถาบัน เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษายังคงมีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและการพลิกผันของกระแสสังคม ด้วยการวิเคราะห์ผ่านหลัก SWOT Analysis และพบข้อค้นพบ 5 มิติปัจจัยที่สามารถนำไปฐานความคิดในการพิจารณาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปในอนาคตต่อไป ประกอบไปด้วย 1) มิติด้านความหลากหลายของผู้เรียน 2) มิติด้านความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี 3) มิติด้านการปรับตัวของผู้สอน 4) มิติด้านการสร้างการเรียนรู้ให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และ 5) มิติด้านการบริหารจัดการ

คำสำคัญ: วิชาศึกษาทั่วไป; บทบาท; ความท้าทาย; การจัดการเรียนการสอน; ศตวรรษที่ 21

¹ นักวิชาการอิสระ

* Corresponding author e-mail: punpanit1811@gmail.com

บทนำ

วิชาศึกษาทั่วไป คือ หมวดวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ให้พร้อมสำหรับโลกในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้เป็นบุคคลผู้ใฝ่รู้และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน เป็นผู้ตระหนักรู้ถึงการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา เป็นผู้ที่สามารถสร้างโอกาสและคุณค่าให้ตนเองและสังคม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก เป็นบุคคลที่ดำรงตนเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีจริยธรรมและยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง รู้คุณค่าและรักษาดินชาติกำเนิด ร่วมมือร่วมพลังเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม (The Commission on Higher Education Standards Announcement, 2022)

ในศตวรรษที่ 21 สังคมเมืองและสังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย รวดเร็ว และต่อเนื่อง Lekhakula (2021) ได้เรียกสถานการณ์นี้ว่า “VUCA World” กล่าวคือ มีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความกำกวม (Ambiguity) โดยในบริบททางการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ยิ่งทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนถึงหนทางในการคงอยู่และเอาตัวรอดของการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ต้องมีการปรับและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนทั่วโลก เพื่อให้ผู้ปกครองและนิสิตนักศึกษามั่นใจได้ว่าทุกคนจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงานทั่วโลกและยังสามารถมีงานทำต่อไปได้เมื่อจบการศึกษาออกไป

สำหรับบริบทในประเทศไทย แต่เดิมบทบาทในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไปของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้นิสิตนักศึกษาได้รับความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรม เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาวิชาที่ศึกษาและเป็นพลเมืองที่ดีเมื่อจบการศึกษาตามอิทธิพลแนวคิดจากสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ แม้จะเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 แล้ว สถานศึกษาส่วนใหญ่มีสภาพการจัดการชั้นเรียนในอดีตที่ส่วนใหญ่จะเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ มีผู้เรียนหลักร้อยละ 30 ที่มาจากต่างสาขาวิชา/คณะ เรียนร่วมกันและใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก จึงทำให้วิชาศึกษาทั่วไปไม่ค่อยได้รับความสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญเท่าใดนัก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะถูกมองว่าเป็นเพียงหมวดวิชาหนึ่งตามโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งเมื่อเทียบกับหมวดวิชาเฉพาะ หรือหมวดวิชาบังคับแล้วนั้นจึงไม่ได้ถูกให้ความสำคัญเท่าที่ควร

กระทั่งเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้ผู้คนต้องกักตัวอยู่บ้าน ไม่สามารถเดินทางไปสถานศึกษาได้ จึงถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่แต่ละสถาบันอุดมศึกษาต้องพลิกวิกฤติให้กลับเป็นโอกาสด้วยบทบาทในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไปที่ท้าทายและต่างไปจากเดิม อาทิ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นออนไลน์ อัปเดตเนื้อหาและสื่อการสอนในรายวิชาที่ทันสมัยทันสถานการณ์ และตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน ปรับวิธีการวัดประเมินผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเกิดผลลัพธ์ในการเรียนรู้อย่างสูงสุดโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนมากขึ้นและเริ่มให้ผลการเรียนเป็นแบบ “ผ่าน” “ไม่ผ่าน” แทนการให้คะแนนด้วยเกรด การปรับลดจำนวนหน่วยกิตรวมที่แต่ละหลักสูตรจะได้เรียนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป รวมไปถึงการแบกความคาดหวังของสถาบันอุดมศึกษาและสังคมว่าช่วยพุ่มพักให้นิสิตนักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นกำลังสำคัญที่จะนำวิทยาการความรู้เฉพาะศาสตร์ที่จบการศึกษามาพัฒนาประเทศชาติ และควรต้องเป็นหมวดวิชาที่ช่วยสร้างความรู้ความสามารถในด้านการสื่อสาร หมวดวิชาที่ช่วยสร้างความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว हमวตววิชาที่ช่วยให้เกิดความรู้ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีเหตุผลผล และเป็นหมวดวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีตามครรลองของสังคมไทย

จึงนับได้ว่าเป็นเรื่องท้าทายที่ในอนาคตแต่ละสถาบันอุดมศึกษาจะมีบทบาทในการบริหารจัดการการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปในนโยบายหรือทิศทางใดให้ตอบโจทย์ความเปลี่ยนแปลงของโลกประเทศสังคม และเจเนอเรชันของผู้เรียน โดยยังคงต้องธำรงอัตลักษณ์ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

แนวคิดเกี่ยวกับวิชาศึกษาทั่วไป

Thai GE Network Executive Committee (2014) ได้สรุปแนวคิดของการศึกษาทั่วไปไว้ว่า วิชาศึกษาทั่วไปมีพื้นฐานแนวคิดมาจากการศึกษาของประเทศทางตะวันตก โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ต้องการให้บัณฑิตมีความรู้ มุ่งเน้นการสร้างความรู้ สร้างคนให้เป็นผู้ดี รู้ลึก รู้รอบ ความเข้าใจในศาสตร์สาขาอื่น ๆ นอกเหนือจากสาขาวิชาชีพของตนเอง สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและคุณธรรม วิชาศึกษาทั่วไปมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาความไปตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ประชากร องค์ความรู้ และด้านอื่น ๆ แต่ละยุคสมัย ด้วยการได้รับอิทธิพลจากมนุษยนิยมหรือ ความคิดหัวก้าวหน้า ซึ่งสิ่งสำคัญสำหรับการศึกษาทั่วไป ก็คือ การปรับเปลี่ยนให้เข้ากับลักษณะของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกาลเวลา

เมื่อเทียบเคียงแนวคิดของการศึกษาทั่วไปในปัจจุบันกับแนวคิดเมื่อเริ่มแรก การศึกษาทั่วไปถือว่ามีพัฒนาการที่เติบโตขึ้นตามลำดับ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเปลี่ยนแปลงโลกไปมากจากอดีต ดังนั้น เมื่อบริบทของโลกเปลี่ยนแปลงไป จึงมีส่วนสำคัญในการกำกับให้การจัดการศึกษาทั่วไป ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของบริบทโลกด้วย เพราะเป้าหมายสำคัญของการศึกษาทั่วไปคือ การทำให้มนุษย์เป็นคนดีและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งการมีองค์ความรู้ที่เหมาะสมจะทำให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาสามารถเข้าใจถึงความเป็นไปของโลก และสิ่งที่พึงประสงค์ในการอยู่ร่วมในสังคมตามบรรทัดฐานที่ถูกตั้งไว้ในสังคมนั้น ๆ

การจัดการศึกษาทั่วไปมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน โดยได้เริ่มต้นขึ้นเป็นครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 19 หลังเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม เป็นรูปแบบที่เรียกว่า Thorough Education ซึ่งผู้เรียนทุกคนจะต้องใช้หลักสูตรเดียวกัน จากนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในช่วงสงครามกลางเมือง (Civil War) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของระบบการเลือกวิชาเสรี (Free Elective System) ซึ่งเรียกว่า Utilitarian Curriculum

การเปลี่ยนแปลงเริ่มขึ้นอีกครั้งในปลายศตวรรษที่ 19 เนื่องจากอิทธิพลของรูปแบบ Research University ทำให้การศึกษาในรูปแบบมุ่งเน้นงานวิจัยเฉพาะด้าน (Research-oriented Specialized Knowledge) เป็นที่แพร่หลายมากขึ้น กระทั่งในปี ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) Yale University ได้เริ่มต้นจัดระบบการศึกษารูปแบบใหม่โดยจัดให้มีวิชาภาค หรือวิชาสาขาขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งระบบการศึกษานี้ยังคงใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบัน เรียกว่า “Liberal Education”

General Education และ Liberal Education คำสองคำนี้ถูกใช้ในวงการอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยก็ได้รับเอาอย่างมาใช้ อย่างไรก็ตาม คำสองคำนี้จะมีคามหมาย

ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว เพราะคำว่า “Liberal Education” ในภาษาไทยอาจแปลได้ว่าการศึกษาด้าน “ศิลปศาสตร์” นั้นเป็นการกล่าวถึง “อุดมคติในเชิงประวัติศาสตร์” ของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเริ่มประกาศอิสรภาพใหม่ ๆ ว่าควรเป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิต “ผู้มีวัฒนธรรม” (Cultured Man) หรือเป็น “ศึกษิต” (Educated Man) ที่ไม่ได้เน้นการพัฒนาทักษะสำหรับการออกไปประกอบอาชีพเฉพาะทาง ส่วนคำว่า “General Education” หมายถึง กลุ่มวิชาที่เรียนแล้วช่วยสร้างคุณสมบัติของผู้เรียนให้เกิดความสมดุลระหว่างนักวิชาชีพกับความเป็นมนุษย์ ซึ่งแนวคิดนี้เกิดขึ้นในราวศตวรรษที่ 20 โดยการให้ความหมายของทั้งคำว่า General Education และ Liberal Education ล้วนตั้งอยู่บนฐานความคิดของระบบการเรียนในสถาบันอุดมศึกษา

บทบาทของวิชาศึกษาทั่วไป

ในปัจจุบัน ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ได้กำหนดไว้ว่า สถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการใด ๆ ก็ได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวม ไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต และต้องแสดงการวัดและประเมินผลที่สะท้อนการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปได้อย่างชัดเจน

การจัดการเรียนการสอนของหมวดวิชาศึกษาทั่วไปสามารถดำเนินการในลักษณะใด ๆ ที่นำไปสู่ผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมสาระด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ และภาษาในสัดส่วนที่เหมาะสม การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้มีเนื้อหาวิชาที่เบ็ดเสร็จในรายวิชาเดียว ไม่ควรมีรายวิชาต่อเนื่องหรือรายวิชาขั้นสูงอีก และไม่ควรนำรายวิชาเบื้องต้นหรือรายวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะมาเป็น/แทนวิชาศึกษาทั่วไปในหลักสูตรนั้น ๆ

สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป พบว่าสถาบันอุดมศึกษามีการกำหนดให้มีหน่วยงานหรือคณะกรรมการระดับสถาบันที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่กำกับดูแลและประกันคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามนิยาม และผลการเรียนรู้ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนการสอนอย่างน้อยสุดแบ่งเป็น 3 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาภาษา กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และกลุ่มคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ส่วนกลุ่มวิชาที่เพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือจากนี้ ก็พัฒนามาจากการตอบความเป็นอัตลักษณ์ของสถาบัน เช่น กลุ่มวิชาสหศาสตร์ กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ทุกมหาวิทยาลัยกำหนดว่า จำนวนหน่วยกิตรวมของวิชาศึกษาทั่วไปในหลักสูตรระดับปริญญาตรีต้องไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และเริ่มมีบางมหาวิทยาลัยที่เริ่มมีการปรับเปลี่ยนให้มีจำนวนหน่วยกิตรวม ไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ฉบับล่าสุด ด้านรูปแบบการเรียนการสอน ในปัจจุบันทุกมหาวิทยาลัยเน้นให้มีการจัดชั้นเรียนในลักษณะลงมือปฏิบัติ (Active Learning) มากยิ่งขึ้น ส่วนด้านการบริหารจัดการหลักสูตร มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีสำนักงานหรือหน่วยงานวิชาศึกษาทั่วไปที่เป็นหน่วยงานกลางในการจัดการหลักสูตรและการสอน โดยมีหัวหน้า ผู้อำนวยการทำหน้าที่บริหารจัดการภาพรวม (Thai GE Network Executive Committee, 2014)

ทั้งนี้ Dulyakasem (2015) ยังได้กล่าวถึงเป้าหมายของการจัดการศึกษาของรายวิชาศึกษาทั่วไป ในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกสถาบันอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญใน 4 ประเด็น คือ Learn to Do (ให้นักศึกษานักเรียนได้เรียนเพื่อให้มีความสามารถในการทำงานอาชีพได้) Learn to Learn (ให้นักศึกษานักเรียนได้เรียนเพื่อสร้างนิสัยให้มีความใฝ่รู้ตลอดชีวิต) Learn to Be (ให้นักศึกษานักเรียนได้เรียนเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์) และ Learn to Live Together (ให้นักศึกษานักเรียนได้เรียนเพื่อสามารถปรับตัวใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายได้อย่างมีความสุข) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “สี่เสาหลักทางการศึกษา” ที่เป็นการมุ่งจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้เรียนเพื่อรู้ เรียนเพื่อนำไปประยุกต์หรือปฏิบัติใช้ได้จริง เรียนเพื่อที่จะเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เป็นการพัฒนาตนเองทั้งสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ

ดังนั้น การเรียนรู้จากการเรียนในรายวิชาในหมวดการศึกษาทั่วไปจึงมีบทบาทที่ต้องทำให้ผู้เรียนเป็น “ผู้มีการศึกษา” ที่มีความเป็นบัณฑิตที่มีความสมบูรณ์พร้อมแบบองค์รวม ไม่ใช่เป็นการเรียนรู้เพื่อทำให้ผู้เรียนเป็น “นักปฏิบัติงานที่มีความรู้และทักษะตามสาขาวิชาที่เรียน” เพียงเท่านั้น

ความท้าทายของการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปในศตวรรษที่ 21

Muankid, Wongpinpech, and Chaotragool (2020) กล่าวถึงสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคตเกี่ยวกับรายวิชาศึกษาทั่วไปว่า สังคมต่างมุ่งหวังให้วิชาศึกษาทั่วไปเน้นการยึดหลักพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และความรู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม พัฒนากระบวนการคิด โดยใช้ทักษะทางปัญญาที่สูงขึ้น เน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม เรียนรู้เข้าใจปัญหาสังคม และตระหนักในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรม เน้นความเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นองค์ความรู้เชิงประยุกต์ที่มีการออกแบบกระบวนการสอนที่หลากหลายและกำหนดเกณฑ์การประเมินผลงานที่ชัดเจน

Meepradit (2022) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทและความท้าทายของการจัดการวิชาศึกษาทั่วไปว่า แต่ละสถาบันอุดมศึกษาต้องนำวิชาศึกษาทั่วไปร่วมสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความเก่งและความดีไปพร้อม ๆ กัน สามารถบูรณาการองค์ความรู้เพื่อเชื่อมโยงกับชีวิตและวิถีความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบันและอนาคต โดยทำให้ผู้เรียนเป็น “คนดี” และเป็น “คนเก่ง” ควบคู่กันไป ควรจะต้องมีลักษณะ คือ

- 1) คนเก่งต้องมีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ กว้างไกล เข้าใจและเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ กล่าวคือ ต้องมีความฉลาดรู้รอบ มีความมุ่งมั่นพยายามที่จะบรรลุเป้าหมาย มีความสามารถในการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ รวมไปถึงมีวิสัยทัศน์ เคารพและเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิต โดยมีกรอบแนวคิดที่มีสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐาน

- 2) คนเก่งต้องมีทักษะ แสวงหาความรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ต้องเป็นคนที่สามารถประเมินตนเองและกำหนดเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาซึ่งอาจเป็นการเรียนเพื่อรู้ เรียนเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น และเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองทั้งร่างกาย จิตใจ ความเฉลียวฉลาด ความมีสุนทรียะ และมิติทางจิตวิญญาณส่วนความสามารถที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายคือทักษะการวางแผนและดำเนินการ

แสวงหาข้อมูลความรู้จากแหล่งและวิธีการที่หลากหลายทั้งในและนอกระบบสถานศึกษา

3) คนเก่งต้องมีทักษะการคิดแบบองค์รวม กล่าวคือ ต้องเป็นคนที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Reasoning) คิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) และมีการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creativity) มีการทำงานอย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่น การไม่ติดกรอบและกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ เกิดการสร้างสรรคผลผลิตอันใหม่ ๆ หรือสร้างนวัตกรรม มีการริเริ่มสิ่งใหม่ เกิดไอเดียใหม่ ๆ และนำไอเดียมาออกแบบใหม่หรือต่อยอดได้

4) คนเก่งต้องมีความฉลาดรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล กล่าวคือ ต้องเป็นคนที่มีความสนใจใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถที่จะตีความและวิเคราะห์ข้อมูล นำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้มาสังเคราะห์และประมวลข้อโต้แย้ง มีลักษณะนิสัยที่ยืดหยุ่น มีทักษะความร่วมมือ โดยเฉพาะความร่วมมือผ่านทางดิจิทัล สามารถใช้ดิจิทัลเพิ่มคุณค่าของชีวิตในศตวรรษที่ 21

5) คนเก่งต้องใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ต้องเป็นคนที่สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในส่วนของ การสื่อสาร มีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ ฝึกการสื่อสารโดยใช้สื่อดิจิทัล สามารถสื่อสารได้แม้สิ่งแวดล้อมจะแตกต่างหลากหลาย สามารถสนทนาและอภิปราย รวมถึงการนำเสนอด้วย บุคลิกภาพที่ดี ซึ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านี้จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นที่ต้องการของสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างสมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21

6) คนดีต้องมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วยร่วมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือ ต้องเป็นคนที่มีความคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ที่สามารถนำแนวปฏิบัติที่ชัดเจนของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มาใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความฉลาดรู้ทางการเงิน อีกทั้งต้องสามารถประยุกต์ใช้หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในเรื่องของการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีประโยชน์ไม่เกิดโทษต่อสิ่งแวดล้อม การเลือกใช้พลังงานที่สามารถหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ มีความตระหนักในเรื่องการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

7) คนดีต้องมีความตระหนักและสำนึกในความเป็นไทย กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงคุณค่าและการดำรงเอกลักษณ์ที่ดีงามของไทย โดยเฉพาะในเรื่องบุคลิกภาพ การใช้ภาษา การแต่งกาย กิริยามารยาท อันดีงาม รวมทั้งคุณธรรม ความกตัญญูกตเวที มีความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาของสังคมไทยได้ ที่สำคัญที่สุด คือต้องรู้คุณค่าและรักษาชาติกำเนิด

8) คนดีต้องมีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก กล่าวคือ ต้องเป็นคนที่มีความฉลาดรู้ทางวัฒนธรรมและความเป็นพลเมือง (Cultural and Civic Literacy) เพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการรับรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Awareness) มีความรับผิดชอบ เกิดสำนึกรับผิดชอบและการสะท้อนป้อนกลับที่เป็นประโยชน์ เป็นพลเมืองที่สามารถออกแบบชีวิตและออกแบบงานที่คาดหวัง มีการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีและการหลุดออกจากกับดักความคิด มีภูมิคุ้มกันเมื่อพบความล้มเหลวของชีวิต ส่วนการเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก คือ การที่สามารถเป็นที่พึ่งของตนเอง ของสังคมไทย และสังคมโลกได้ ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจและยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวิทยาการต่าง ๆ พร้อมปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามสภาพและบทบาททางสังคมด้วยความกล้าหาญ บนพื้นฐาน

คุณธรรม ความรับผิดชอบ รวมทั้งเข้าใจยอมรับ และตระหนักในคุณค่าและความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และวัฒนธรรมที่แตกต่าง พร้อมปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ยุติธรรม และเสมอภาค

ซึ่งลักษณะทั้ง 8 ข้อดังกล่าวเสมือนเป็นตัวชี้วัดให้สังคมไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยน บทบาทของวิชาศึกษาทั่วไปให้สนองต่อความต้องการของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและต้องจัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่ทันสมัยเพื่อให้การผลิตคนเก่งและคนดีบรรลุผลตรงตามเจตนารมณ์และความต้องการของสังคมไทย สร้างบูรณาการในการบ่มเพาะให้เกิดขึ้นพร้อมกับการสร้างมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ป้อนสู่สถานประกอบการ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมสืบไป

นอกจากนี้ Rungwachira, Tangwancharoen, and Kiatkanon (2021) ยังกล่าวอีกว่า ระบบการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของคนยุคใหม่ โดยเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะศตวรรษที่ 21 และมีคุณลักษณะตามที่มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 กำหนด คือ เป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ พลเมืองที่เข้มแข็ง เพื่อให้ผู้เรียนยุคใหม่สามารถ “ดำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก” การจะพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าว สถาบันการศึกษา และอาจารย์ผู้สอนต้องมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่นี้ ตั้งแต่พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนไป พัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ มีการนำนวัตกรรมสื่อการสอนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตร ประเมินตามสภาพความเป็นจริง ที่เน้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ของคุณลักษณะคนยุคใหม่

Bunjongparu (2018) กล่าวถึงคุณลักษณะการเป็นพลเมืองซึ่งถือเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับประชากรโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ที่ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้และพัฒนาคุณลักษณะการเป็นพลเมือง ไม่ใช่การเรียนรู้เพียงเพื่อนำไปใช้ในการป้องกันสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนนำทักษะอันเกิดจากการเรียนรู้ไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สามารถเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคมและปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Promwong and Sriphan (2023) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้หมวดวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียนระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พบว่า แนวทางที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของนิสิตนักศึกษาได้นั้นต้องเกิดจากการฝึกปฏิบัติ เสริมสร้างทักษะสร้างความร่วมมือ บูรณาการเชื่อมโยง ความพร้อมของผู้เรียน และการจัดสภาพแวดล้อมซึ่งมีรากฐานการพัฒนาจากการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปนั่นเอง

การวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปด้วย SWOT Analysis

การนำหลักแนวคิดการวิเคราะห์สภาพองค์กรพื้นฐานอย่าง SWOT Analysis มาประยุกต์ใช้ในระบบของการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตนักศึกษา บัณฑิตที่จบการศึกษา ผู้ปกครอง หน่วยงานองค์การที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงสถานประกอบการ เพื่อค้นหาจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถมองเห็นภาพย่อยและภาพรวมในการวางแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการสอน สื่อการสอน ตลอดจนผู้สอนและผู้เรียนได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยวิเคราะห์แต่ละปัจจัยได้ ดังนี้

1) จุดแข็ง

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าวิชาชีพศึกษาทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาไทยมีวิวัฒนาการในการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อตอบสนองนโยบายของประเทศที่ลงมาสู่นโยบายทางการศึกษา ทั้งนี้ก็เพื่อรองรับกับสถานการณ์โลกและตอบสนองต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของเยาวชนได้อย่างเท่าทันมากที่สุด ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันที่แต่ละสถาบันอุดมศึกษาก็มีกระบวนการการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการใช้เทคโนโลยีในการสอนและการเรียนเพิ่มขึ้น เช่น การใช้แพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์ และเทคนิคการสอนที่สร้างสรรค์ เพื่อให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อีกทั้งในหลักสูตรวิชาชีพศึกษาทั่วไปยังมีกลุ่มวิชา หรือหมวดวิชาที่หลากหลายศาสตร์แขนงวิชา อาทิ วิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมศึกษา เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาได้ลงทะเลียนเรียนตามแผนการเรียน หรือลงทะเลียนเรียนในลักษณะวิชาเลือกเสรีตามความถนัด ความสนใจ ซึ่งหมวดวิชาเหล่านี้ก็เหมือนกับเป็น “เกราะป้องกัน” ในการใช้ชีวิต ให้ผู้เรียนมีทักษะทางวิชาการควบคู่ไปกับทักษะชีวิตที่เป็นภูมิคุ้มกันช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตในโลกแห่งการทำงาน

2) จุดอ่อน

สำหรับจุดอ่อนที่ถือเป็นปัจจัยภายในของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาในการจัดการเรียนการสอน วิชาชีพศึกษาทั่วไปคงจะเป็นเรื่องของ “ความพร้อม” ในด้านต่าง ๆ ที่แต่ละสถาบันอุดมศึกษาก็มีปัญหาแตกต่างกันออกไป เช่น การขาดแคลนบุคลากรผู้สอน เนื่องจากวิชาชีพศึกษาทั่วไปส่วนใหญ่เป็นวิชาที่มีจำนวนผู้ลงทะเบียนเรียนเยอะ จึงต้องเปิดหลายกลุ่มเรียน ซึ่งจำนวนอาจารย์ประจำที่สังกัดหน่วยงานหรือรายวิชาไม่เพียงพอในการรองรับ หลายสถาบันอุดมศึกษาจึงประสบปัญหาที่จำเป็นต้องมีการจ้างอาจารย์พิเศษจำนวนมาก ซึ่งใช้งบประมาณค่อนข้างสูง หรือเป็นจุดอ่อนในเรื่องความพร้อมในการเข้าถึงสื่อหรืออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน ซึ่งบางสถาบันอุดมศึกษาอาจมีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ จึงอาจทำให้ผู้เรียนไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Learning Outcome) ได้ไม่เต็มที่หรือไม่ถึงผลลัพธ์ของรายวิชาที่ตั้งเอาไว้ เพราะไม่มีพื้นที่หรือเครื่องมือในการฝึกทักษะ ฝึกปฏิบัติได้จริง

อีกหนึ่งประเด็นที่อาจยังคงเป็นจุดอ่อนในหลาย ๆ สถาบันอุดมศึกษา ก็คือ รายวิชาในหลักสูตรวิชาชีพศึกษาทั่วไปยังคงเป็นการเรียนการสอนแบบเน้นบรรยายเป็นหลัก ไม่มีการปรับ หรือปรับตามไม่ทันเทคโนโลยีและรูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนอาจไม่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ ยังรวมไปถึงจุดอ่อนในเรื่องของการขาดการบูรณาการเนื้อหารายวิชา กับการนำไปใช้ได้จริง เพราะยังมุ่งเน้นให้ท่องจำแต่หลักการ แนวคิดทฤษฎี แต่ยังไม่ได้เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากในห้องเรียนออกไปใช้นอกห้องเรียน ที่ลงไปสู่พื้นที่เรียนรู้ของจริง ไม่ว่าจะเป็นชุมชน หรือสถานประกอบการ ซึ่งถือเป็นอีกช่องทางทางการศึกษาที่ควรตระหนักและควรให้ความสำคัญมากขึ้น

3) โอกาส

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกทั้งใบแทบจะหมุนด้วยสัญญาณอินเทอร์เน็ต เราไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในแวดวงการศึกษามาก โดยเฉพาะในทางเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ไม่ได้จำกัดว่าผู้เรียนและผู้สอนจะต้องเจอกันแค่ในห้องเรียน และเรียนได้เฉพาะแค่เวลาที่อาจารย์สอนต่อไปอีกแล้ว ทั้งผู้เรียนและผู้สอนในยุคปัจจุบันมีโอกาสนในการเรียนและ

การสอนแบบออนไลน์ทั้งแบบประสานเวลาและไม่ประสานเวลา รวมไปถึงมีโอกาใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้เกม คลิปวิดีโอ หรือสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนที่มีสีสัน อันเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไปที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อีกทั้งเมื่อปัจจุบันเราอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ การเข้าถึงสื่อจึงสามารถช่วยผลักดันให้เกิดการเรียนรู้บูรณาการข้ามศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนได้ จึงนับว่าเป็นอีกหนึ่งโอกาสที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เปิดโลกทัศน์ทางการศึกษา ตลอดจนช่วยดึงศักยภาพในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างวิชาศึกษาทั่วไปกับวิชาของภาควิชา เพื่อนำผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ได้ไปปรับใช้สำหรับการประกอบอาชีพในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

4) อุปสรรค

ยุคปัจจุบันมีการแข่งขันในแวดวงธุรกิจการศึกษาที่ไม่ใช่แค่สถาบันอุดมศึกษาด้วยกันเองอีกต่อไป แต่หลาย ๆ บริษัทธุรกิจชั้นนำก็ได้มีการทำคอร์สออนไลน์ที่มีเนื้อหารายวิชาที่ครอบคลุมกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป และมีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย น่าสนใจ อีกทั้งบางที่ก็ออกเป็นใบประกาศนียบัตรที่มีความน่าเชื่อถือหลังเรียนจบ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานในการสมัครงานได้ด้วย จึงเป็นโจทย์ที่ท้าทายที่นาคิดว่า ต่อไปใบปริญญาบัตรอาจจะไม่ได้สำคัญกับเด็กยุคใหม่ แล้วสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจะมีการบริหารจัดการหลักสูตร ตลอดจนบริหารจัดการวิชาศึกษาทั่วไปอย่างไรให้ยังสามารถอยู่ในสนามแข่งขันได้อย่างแข็งแกร่งและโดดเด่นกว่าคู่แข่ง

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปในระดับสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยในยุคปัจจุบันควรต้องมีการปรับและเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาให้เท่าทันสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกท่ามกลางความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความกำกวม ควรพิจารณาและคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ความหลากหลายของผู้เรียน

ด้วยความที่ผู้เรียนมาจากพื้นฐานการศึกษาและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงควรออกแบบการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลที่ตอบสนองต่อความสามารถและความต้องการของผู้เรียนให้ทั่วถึงและครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งนับเป็นความท้าทายของผู้สอนที่ต้องเข้าใจพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน และพยายามที่จะสอนให้ทุกคนเข้าใจและบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ได้

2) ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีนั้นว่ามีผลกระทบใหญ่ในการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปที่อาจต้องมีการนำสื่อการสอนจากทางโซเชียลมีเดียเข้ามาประยุกต์ใช้มากกว่าการสอนแบบบรรยาย อีกทั้งผู้สอนเองควรที่จะต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงวิธีการสอนให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ นับว่าเป็นอีกความท้าทายที่ผู้สอนต้องเข้าถึงเทคโนโลยีและมีการใช้งานที่เหมาะสมเพื่อเท่าทันผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

3) การปรับตัวของผู้สอน

อาจารย์ผู้สอนถือเป็นผู้มีมีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญมากในกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอน

เองต้องสามารถปรับตัวเองให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยีดังที่กล่าวไปบางส่วนในข้อก่อนหน้า อีกทั้งควรต้องพัฒนาทักษะการสอนอย่างต่อเนื่องและพร้อมที่เรียนรู้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นปัจจุบัน ระบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ความท้าทายของอาจารย์ผู้สอนคือต้องเป็นผู้ที่พร้อมให้ความรู้ ในขณะเดียวกันก็ต้องพร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมไปถึงการปรับทัศนคติและความเข้าใจในความสำคัญของวิชาศึกษาทั่วไปของอาจารย์สาขาวิชาที่บางส่วนอาจจะเห็นว่าเป็นวิชาที่ไม่ได้มีประโยชน์หรือสำคัญเท่าวิชาของสาขาวิชา หากบุคลากรในสถาบันการศึกษามีการทำความเข้าใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญของรายวิชาศึกษาทั่วไปร่วมกัน ก็จะทำให้ผู้เรียนซึมซับในการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปและให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

4) การสร้างการเรียนรู้ให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

การเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปควรถูกเชื่อมโยงเข้ากับชุมชนและโลกภายนอกห้องเรียน การให้ผู้เรียนมีโอกาสนำความรู้และทักษะที่ได้เรียนไปใช้ในชีวิตได้จริง จึงนับว่าเป็นอีกความท้าทายที่ต้องพิจารณาในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ที่อาจารย์ผู้สอนต้องสร้างพื้นที่เรียนรู้ในห้องเรียนและกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีโอกาสได้ค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง

5) การบริหารจัดการ

ความท้าทายอีกหนึ่งข้อที่ถือว่ามีความสำคัญที่ทำให้ฟันเฟืองการดำเนินการต่าง ๆ ที่จะปรับปรุงพัฒนารายวิชาศึกษาทั่วไปขับเคลื่อนไปได้ ก็คือนโยบายการบริหารและการจัดการวิชาศึกษาทั่วไปที่เข้มแข็งและชัดเจนของสถานศึกษา ส่งต่อลงมาสู่ความร่วมมือและความเห็นชอบของผู้บริหารทั้งในระดับส่วนงานและระดับส่วนกลางของมหาวิทยาลัยที่ต้องมองภาพอนาคตของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปของสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดถือประโยชน์ของผู้เรียนเป็นที่ตั้งสูงสุด

ท้ายที่สุดแล้ว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาควรที่จะต้องหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนและหาจุดสมดุลในการบริหารจัดการการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป โดยอาจพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 5 มิติข้างต้น อันได้แก่ 1) มิติด้านความหลากหลายของผู้เรียน 2) มิติด้านความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี 3) มิติด้านการปรับตัวของผู้สอน 4) มิติด้านการสร้างการเรียนรู้ให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และ 5) มิติด้านการบริหารจัดการ โดยหากวิเคราะห์ลงไปอีกระดับจะเห็นได้ว่า มิติที่ 1 และ 2 มีความเป็นพลวัต (Dynamic) ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปได้เสมอตามยุคสมัย นับเป็น “ความท้าทาย” ที่มีมิติที่ 3-5 ซึ่งถือเป็น “บทบาท” จะต้องคาดการณ์ กำกับและติดตามผลให้เท่าทันและตรงกับ ความคาดหวังของสังคม ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Muankid et al. (2020) ที่ศึกษาเรื่อง อนาคตภาพของวิชาศึกษาทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2558-2568) ที่มีผลวิจัยกล่าวว่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการขับเคลื่อนไปอย่างไม่หยุดนิ่ง ซึ่งนับเป็นความท้าทายสิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาพึงพิจารณาและเร่งให้ความสำคัญอันเป็นบทบาทที่ต้องให้ทันต่อคน เทคโนโลยี และโลก จะต้องพิจารณาในหลายด้านตั้งแต่การบริหารจัดการเชิงนโยบาย ปรัชญาและแนวคิดในการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบัน โครงสร้างของหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป วัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อลงไปสู่แนวทางเชิงปฏิบัติในส่วนของเนื้อหาสาระและการวัดประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา

และความรู้ พัฒนาผู้เรียนให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมต่อไป โดยที่ยังคงสามารถจำรงอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษาท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

- Bunjongparu, N. (2018). The development of general education curriculum to promote 21st century citizenship skills. *Srinakharinwirot Research and Development Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(20), 70-84. Retrieved from <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/swurd/article/view/10844> [in Thai]
- Dulyakasem, A. (2015). general education subject management. *Journal of Learning Innovations*, 1(1), 43-52. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jliwu/article/view/95045> [in Thai]
- Lekhakula, A. (2021). Next normal higher education: challenges. *Journal of Education and Innovative Learning*, 1(2), 111-125. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jeil/article/view/250971> [in Thai]
- Meepradit, K. (2022). General education to create talented and good people in Thai society. In *Proceedings of the 17th National and the 7th International Sripatum University Conference: SPUCON2022*. Bangkok, Thailand. [in Thai]
- Muankid, W., Wongpinpech, P., & Chaotragool W. (2020). The trend of general education in higher education in the next decade (2015-2025). *The Journal of Faculty of Applied Arts*, 13(2), 110-122. doi:10.14416/j.faa.2020.24.010 [in Thai]
- Promwong, N., & Sriphan A. (2023). guidelines for learning management of general education for promoting global citizenship characteristics of undergraduate students in Thai higher educational institutions. *Journal of MCU Social Science Review*, 12(2), 119-132. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/256491> [in Thai]
- Rungwachira, O., Tangwancharoen, S., & Kiatkanon K. (2021). Management of learning in modern world to enhance the characteristics of the new generation. *Journal of UBRU Educational Review*, 1(1), 97-106. Retrieved from <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JER/article/view/250486> [in Thai]
- Thai GE Network Executive Committee. (2014). *General education subject framework related the national framework for higher education 2009 (TQF: HEd) a part of study the national general education standard* (Report), Thai GE Network, Bangkok, Thailand. [in Thai]
- The Commission on Higher Education Standards Announcement. (2022, September 9). *Royal Thai Government Gazette*. Volume 139 Section 212ngor, 15. [in Thai]